

P.J. Drooglever, *De Vaderlandse Club 1929-1942. Totoks en de Indische politiek* (Dissertatie Utrecht; Franeker: T. Wever BV, 1980, 423 blz., f75,-, ISBN90 6135 300 9).

De hernieuwde belangstelling voor het koloniale verleden heeft in wetenschappelijk Nederland tot nog toe slechts incidenteel de veel bepleite Indonesiëcentrische vlucht genomen. Deze richting bleef kenmerkend voor Indonesische historici en voor de Indonesianistiek in de Verenigde Staten en Australië, waar 'area-studies' naast psychologische afstand tot de kolonisator hiervoor blijkbaar een betere startbaan boden dan de sterk Europa- en Neerlandocentrische opzet van de geschiedenisstudie alhier. Zo er in de recente Nederlandse geschiedschrijving ten aanzien van Indonesië in de koloniale periode van vernieuwing sprake is, dan houdt deze veeleer een nadere precisering en nuancering van het Nederlandse koloniale standpunt in, een grotere aandacht voor dat wat in de kolonie zelf gebeurde: een nieuw Indiëcentrisme. Onnodig te zeggen dat deze vernieuwing het begrip voor en de kennis van het verschijnsel kolonialisme alleen maar kan verdiepen en zowel voor een Indonesië-centrische geschiedbeoefening als ook voor de Nederlandse geschiedenis relevant geacht mag worden.

Van dit Indiëcentrisme is de dissertatie van Drooglever een recent voorbeeld. De totok, 'trekker', de in Nederland geboren Europeaan in de kolonie, is hoofdrolspeler. Men dient het woord 'trekker' niet te absoluut te nemen, het staat tussen aanhalingstekens. Totoks waren geen eendagsvliegen onder de tropenzon: zij konden jarenlang in Indië wonen (de eerste voorzitter van de Vaderlandse Club deed dit ruim twintig jaar) en zich met het land identificeren. De vorming van een eigen politieke partij, de Vaderlandse Club, bewijst het.

De Vaderlandse Club, in 1929 opgericht in reactie op het tegenover het Indonesisch nationalisme te tolerant, dat wil zeggen te 'ethisch' geachte beleid van gouverneur-generaal jhr.mr. A.C.D. de Graeff stelde zich ten doel om te ageren tegen alle invloeden die de onverbreekbaarheid van de band tussen de verschillende delen van het koninkrijk aantastten en om de belangen der Nederlandse bevolking 'in deze gewesten' te behartigen. Als actie/pressiegroep gestart ging men na enige aarzeling toch over op politieke partijvorming. De stormachtige groei van het ledental (9000 op het hoogtepunt in 1930, dat wil zeggen 30% van de potentieel belangstellenden) leek deze keus te rechtvaardigen. Als de meest rechtse partij in de Volksraad en niet wars van verbaal extremisme werd de Vaderlandse Club door de Indische regering, ook door de autoritaire gouverneur-generaal jhr.mr. B.C. de Jonge (1931-1936) met enige argwaan gevolgd. Na 1935 ging de toen in aantal sterk geslonken partij onder andere leiders over op een gematigder koers.

Schrijver toont aan hoezeer de partij bij haar eigen doelstelling bleef. Belangenbehartiging van de Europese groep stond voorop en kwam tot uiting in strijd voor de westerse sector van de Indische economie, voor westers onderwijs aan de eigen kinderen. Ten aanzien van financiën en defensie bleek enig Indisch nationalisme, een Indo- of Indiëcentrisme, ook deze groepen niet vreemd, al royeerde men in 1939 een te uitgesproken pleitbezorger voor het Indische Indië, dr. W.M.F. Mansvelt. Ten aanzien van de Indonesische samenleving tolereerde men na 1935 voorzichtig een maatschappelijke emancipatie; het eerder genoemde programmapunt, economische weerbaarmaking van de inheemse bevolking, werd echter niet uitgewerkt. En ten aanzien van de politieke emancipatie door middel van bestuurlijke en staatsrechtelijke hervormingen bleef men hardnekkig vasthouden aan de status quo.

Ondanks zijn ontstaansgeschiedenis was de Vaderlandse Club echter niet in staat een wettelijk alternatief te bieden voor het gevoerde overheidsbeleid van een ontwikkeling-onder-geleide. Ook deze partij realiseerde zich uiteindelijk niet om een zekere vorm van sa-

menwerking met de Indonesische elite heen te kunnen, zodat men na 1935 zijn verzet tegen de uitbouw van het middelbaar en hoger onderwijs opgaf. Maar al bezat men geen alternatief, men kon waar mogelijk remmen en trachten de status quo te handhaven. Het werd de belangrijkste taak.

Drooglevers boek biedt echter meer dan de geschiedenis van een rechtse partij. Terecht luidt de ondertitel 'Tokoks en de Indische politiek', niet *in* die politiek. Schrijver heeft gekozen voor een chronologische en beschrijvende opzet en daardoor is zijn werk behalve partijgeschiedenis ook een uitgebreid overzicht geworden van de belangrijkste politieke problemen, die in de jaren dertig in Indië de aandacht trokken. Naar aanleiding van het optreden van de Vaderlandse Club in de Volksraad komen onderwerpen als de crisis, de Zeven Provinciën, bezuinigingsbeleid en gouden standaard, handelspolitiek en de verhouding tot Nederland, staatsrechtelijke en bestuurlijke hervormingen, Indianisatie en ambtenarensalarissen, onderwijs en defensie aan de orde. Drooglever blijkt zich slechts zelden met de Vaderlandse Club-standpunten te identificeren. Voorbeeld van zo een uitzondering is zijn weergave van het beleid van gouverneur-generaal De Graeff. Zicht op de rationale en de dilemma's van diens beleid, waar de Vaderlandse Club geen oog voor had, ontbreekt in het boek. Zoals ook de relatie tussen Vaderlandse Club en nationalisme in haar politieke en psychologische dimensies niet in een diepgaande analyse wordt uitgewerkt.

De kracht van het boek, het leesbare, uitgebreide politieke overzicht van de jaren dertig - als zodanig enig in zijn soort -, is mijns inziens ook de beperking. De descriptieve methode heeft haast noodgedwongen tot gevolg dat analyses over de hele periode in de verdrukking komen. De gegevens zijn wel voorhanden maar worden niet vanuit een andere invalshoek nog eens opgenomen. Zo wordt de invloed van de Vaderlands Club op het overheidsbeleid in het behandelde decennium niet nader uitgewerkt evenmin als de relatie tussen de verschillende politieke partijen, Europese en Indonesische. Ook een evaluatie van opvattingen en beleid ten aanzien van de Indonesische samenleving en de reactie op de partij daarbinnen ontbreekt, gezien het raciale, exclusief Nederlandse karakter van de partij toch zeker van belang. Schrijver stelt dat de Vaderlandse Club, naast het nationalisme, veeleer een kristallisatie vormde van de bestaande tegenstellingen en spanningen tussen de bevolkingsgroepen dan dat zij deze zou hebben verscherpt. Niet te ontkennen valt echter dat een dergelijke verduidelijking de tegenstelling ook aanscherpte. Het hoe daarvan blijft op de achtergrond.

Rekent schrijver voor de analyses blijkbaar op de zelfwerkzaamheid van de lezer, hij heeft echter in ieder geval aangetoond, dat van het politieke Indische leven met zijn 'pueriel karakter' (de uitspraak is van S.L. van der Wal) een volwassen studie te maken valt.

Elsbeth Locher-Scholten

W.P.S. Fortuijn, *Sociaal-economische politiek in Nederland 1945-1949* (Dissertatie Groningen; Alphen aan den Rijn: Samsom, 1981, 518 blz., f30,-).

Over de sociaal-economische politiek in Nederland in de jaren direct na de tweede wereldoorlog valt een interessante studie te schrijven. Het waren jaren die door economisch geschoolde tijdgenoten werden ervaren als een periode van breken met het verleden - met de deflatiepolitiek van de jaren dertig zowel als met het oorlogsdirigisme van de jaren 1940-1945.

Nieuwe theoretische inzichten, vooral de Keynesiaanse, konden doorbreken in de economische praktijk. Het internationale kader waarbinnen de Nederlandse economie functio-